

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ

ВАКУЛЕНКО В. Л., кандидат економічних наук, завідувач відділу аспірантури

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: vakulenko@nubip.edu.ua

БОЯРЧУК С. В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

завідувач відділу докторантури та атестації наукових кадрів

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: boiarchuk.serhii@nubip.edu.ua

Анотація. *Вирішення проблеми академічної доброчесності та запобігання застосуванню академічного плагіату є одними із ключових в освіті та науці. Сьогодні дані питання є предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, оскільки особливості щодо запобігання застосуванню академічного плагіату є багатогранним і складним явищем. У дослідженні було використано загальнонаукові (узагальнення, порівняння, індукція і дедукція) та емпірико-теоретичні методи (аналіз, синтез). Використання системно-структурного аналізу дало можливість розмежувати основні аспекти академічної доброчесності та академічного плагіату. Встановлено, що під академічною доброчесністю розуміється сукупність етичних принципів і статутних правил, якими повинні керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. З'ясовано, що під плагіатом розуміють оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. На основі проведеного дослідження з'ясовано, що необхідно створити такі умови навчання, щоб у здобувачів освіти не було причин вдаватися до механічного копіювання тексту, привласнювати чужу інтелектуальну власність, не порушувати авторські права. Результати можуть бути спрямовані на подальше дослідження процесу імплементації принципів академічної доброчесності в ЗВО з метою запобігання застосуванню плагіату.*

Ключові слова: *академічна доброчесність, запобігання академічного плагіату.*

Актуальність (Introduction). Питання академічної доброчесності є досить актуальним в українській освіті. Останніми роками українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності, запобігання академічного плагіату та впровадження міжнародних академічних стандартів. Розвиток інформаційних технологій, процеси глобалізації в освіті, полегшення доступу до великого масиву даних, досліджень і публікацій актуалізували потребу у формулюванні та дотриманні морально-етичних принципів, щодо використання інформації в академічній сфері. Сприйняття принципів академічної доброчесності як глибинних цінностей суспільством та всіма учасниками

освітнього та наукового процесів є запорукою того, що українська освіта і наука позбудуться наслідування, народять нові ідеї та знання і будуть рівноправно включені в глобальний процес наукової комунікації.

Навчальні заклади всього світу дотримуються основних принципів академічної доброчесності, які визначені в документі «Кодекс честі». Україна лише робить перші кроки в розробці цього документу та вивчає досвід відомих американських та європейських університетів. Оскільки Україна обрала європейський шлях розвитку, порушувати принципи академічної доброчесності неприпустимо, і це те, про що важливо розповідати студентам і вчити їх використовувати в житті справедливі академічні

принципи, тому актуальним є дослідження ключових аспектів академічної доброчесності та запобігання академічного плагіату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Analysis of recent researches and publications). Тематику дослідження ключових аспектів академічної доброчесності та запобігання академічного плагіату досліджує значна чисельність науковців. Зокрема, наукові праці О. О. Резвана, Н. П. Волкової, С. П. Кожушка, Л. Логойди, Н. Брауна, Р. Янссена, А. К. Досенка, присвячені аналізу академічної доброчесності та особливостей підвищення якості інтелектуальних текстових продуктів й запобігання застосування в них академічного плагіату.

Мета (Purpose). Метою роботи є дослідження ключових аспектів академічної доброчесності та запобігання академічного плагіату. Для досягнення мети визначено наступні завдання: 1. проаналізувати принципи академічної доброчесності; 2. дослідити Інтернет-платформи для обміну науковими публікаціями; 3. визначити види академічного плагіату. При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз.

Результати дослідження (Results). Актуальність проблеми академічної доброчесності для сучасних закладів вищої освіти підтверджується постійною увагою світової спільноти до загальноновизнаних глобальних цінностей чесності, відповідальності, довіри, поваги та справедливості [1].

Під академічною доброчесністю розуміється сукупність етичних принципів і статутних правил, якими повинні керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. На рисунку 1 відображено принципи академічної доброчесності, яких повинні дотримуватися педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, а також здобувачі освіти.

До нормативно-правової бази, яка регулює академічну доброчесність належать наступні законодавчі акти: Конституція України, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Етичний кодекс ученого України, Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі, Європейська хартія дослідників, Європейський кодекс дослідницької доброчесності та інші нормативно-правові документи.

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники	Здобувачі освіти
1. <i>Принцип академічної доброчесності.</i> У власній педагогічній діяльності, у наукових дослідженнях, практичній роботі тощо від представників університетської спільноти вимагається порядність, чесність. Порушення даного принципу не лише підриває репутацію ЗВО, а й применшує цінність освітніх та наукових ступенів, які здобуваються в даному навчальному закладі.	
1. посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, інформації;	
2. надання достовірної інформації про результати науково-дослідної та власної педагогічної (науково-педагогічної, творчої) діяльності;	
3. контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;	
4. самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (до осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб та можливостей);	
2. <i>Принцип законності.</i> Дотримуються Конституції, положень законів України та інших чинних нормативних документів про авторське право, що регулюють науково-педагогічну діяльність.	
3. <i>Принцип взаємної довіри.</i> Довіра до університетського середовища заохочує вільний обмін ідеями та інформацією, сприяє співпраці та вільному виробленню нових ідей. Учасники освітнього процесу не повинні розголошувати особисту інформацію, отриману під час спілкування чи надання освітніх послуг, доступу до особистих справ, а також використовувати її у власних цілях без згоди співрозмовника.	
4. <i>Принцип чесності та порядності.</i> У викладацькій діяльності, у наукових дослідженнях, практичній роботі тощо представники університетської спільноти зобов'язані діяти чесно, бути відвертими і ні в якому разі не фальсифікувати твердження, уникати хабарництва, протидіяти будь-яким формам корупції тощо.	
5. <i>Принцип академічної свободи.</i> Член університетської спільноти вільний у виборі об'єктів і методів дослідження, може висловлювати та поширювати будь-які ідеї та погляди, критикувати ідеї, погляди та діяльність інших. Обмеженням академічної свободи є чинне законодавство та професійна етика. Дискримінація та покітання у зв'язку з критичними або суперечливими висловлюваннями є неприйнятними.	
6. <i>Принцип відповідальності.</i> Члени університетської спільноти повинні нести відповідальність за результати власної діяльності та не ухилятися від взятих на себе зобов'язань.	

Рис. 1. Принципи академічної доброчесності

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [2].

© Вакуленко В. Л., Боярчук С. В.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 13(4) 2022

На рисунку 2. відображено основні види порушень академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, а також здобувачами освіти, та яку відповідальність можуть понести члени університетської спільноти за порушення академічної доброчесності [2].

У відповідності до статті 69-й чинного Закону України «Про вищу освіту», яка має назву «Права інтелектуальної власності та їх захист» у пункті 6-му зазначено, що «ЗВО та наукові установи реалізують заходи із запобігання академічному плагіату». Чинний Закон України «Про вищу освіту» однозначно засуджує академічний плагіат, однак не дає його визначення і загалом є доволі лаконічним у даній проблематиці [3].

Вважаємо за необхідне розрізняти ступені академічної недоброчесності – від елементарної безграмотності до свідомого і організованого порушення авторського права. У відповідності до статті

41-й Конституції України відзначено: «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності». Згідно з статтею 54-ю Конституції України, «Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з диференційованими видами інтелектуальної діяльності».

Однак у 54-й статті Конституції України прямо відзначено: «Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може застосовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом». Водночас ці конституційно закріплені права громадян України все ще недостатньо асекуровані і захищені чинними законами України, включаючи і профільне законодавство [4].

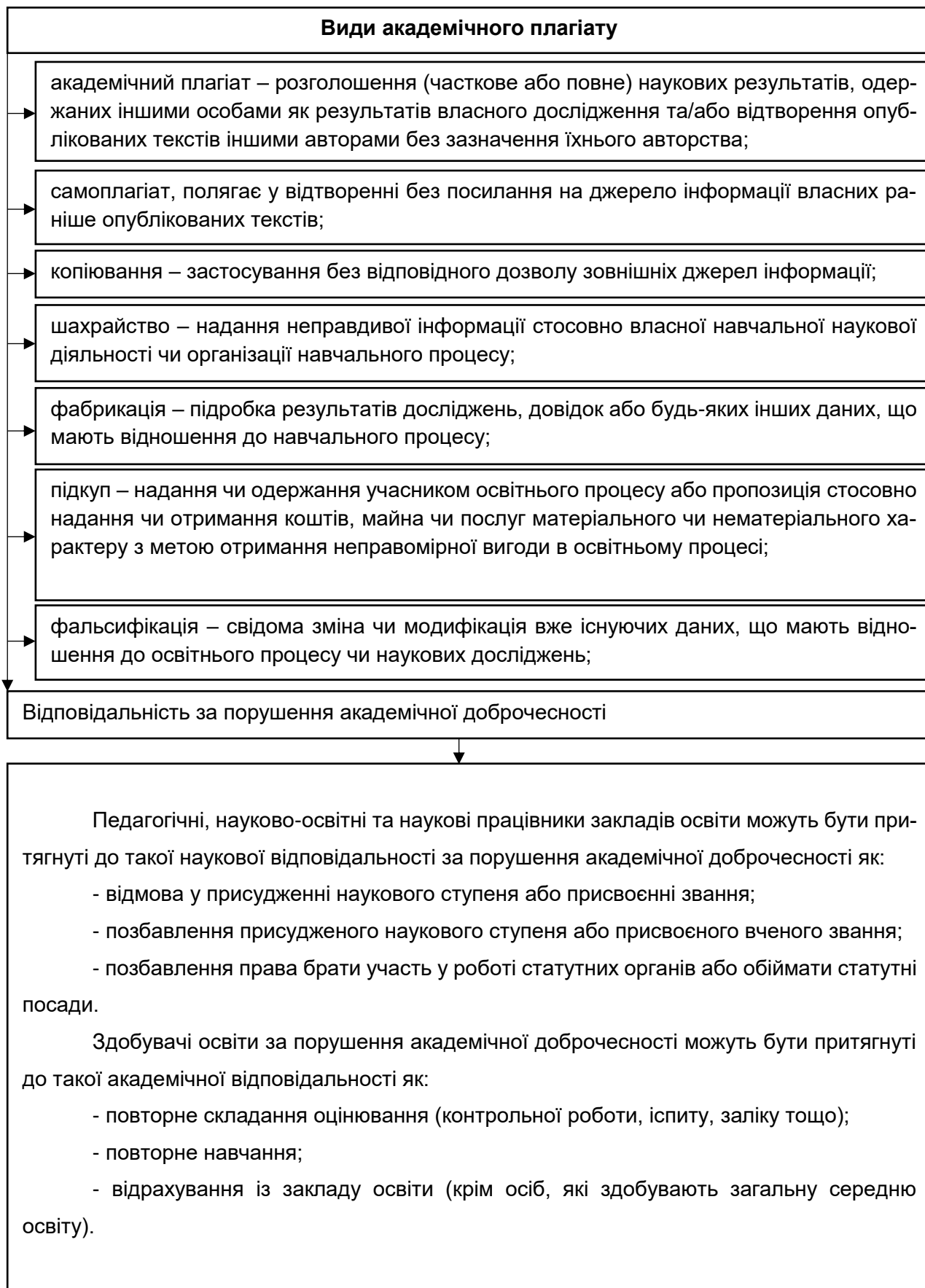

Рис. 2. Основні види порушень академічної доброчесності

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [2; 5]

Законом України «Про авторське і суміжні права» у статті 50-й, пункт в) з 23 грудня 1993 року було чітко визначено плагіат як порушення авторського права: «плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» (Про авторське, 1993). Варто відзначити, що усі інші пункти даної статті, присвячені іншим формам порушення авторського права, які не мають належних відповідників у законах України, присвячених освіті і вищій освіті. До даних пунктів належать: а) який засуджує будь-які дії, які порушують особисті майнові та немайнові права у сфері авторського права і суміжних прав; д) який засуджує навіть дії, що формують загрозу таких дій, а також пункти щодо піратства; (б) ввезення на територію України примірників творів без дозволу автора; (г) «будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав»; (е), «підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі» тощо [2].

Багато досліджень щодо плагіату пропонують ідеї та рамки, у яких можна діяти для того, щоб запобігти випадкам академічного плагіату. Ліск Б. підкреслює, що запобігання академічного плагіату слід розглядати не як війну між педагогічними, науково-освітніми та науковими працівниками закладів освіти та здобувачами освіти, а як можливість для міжкультурної взаємодії та зростання. Тому запобігання академічного плагіату повинно базуватися на «принципах хорошого викладання». Вважаємо, що для того, щоб успішно запобігти плагіату, потрібен чіткий, структурований підхід.

Парк К. описує підхід, згідно з яким кілька зацікавлених сторін в навчальному закладі беруть на себе відповідальність і беруть участь у процесі виявлення плагіату, де даний підхід значною мірою базується на чітких правилах стосовно процесу реєстрації та звітування про випадки плагіату та покарання винних відповідно до їхнього правопору-

шення. Тому перше порушення призводить до менш серйозних наслідків, ніж друге, третє чи четверте порушення академічної доброчесності. Одночасно в ході навчального процесу здобувачі освіти дізнаються про правила формування посилань і застосовують практичні стратегії для запобігання плагіату в академічному письмі. Ландау Д., Друен П. і Аркурі Д. і Оксфордський центр розвитку персоналу наголошують на важливості навчання навичкам академічного письма та мистецтву перефразування, щоб студенти розвивали свою академічну доброчесність та остерігались застосовувати академічний плагіат. В процесі проведення наукових досліджень здобувачі освіти користуються різноманітною науковою літературою, тому вважаємо з-за необхідне розглянути платформи, де відображені результати авторської наукової діяльності [6].

Інтернет-платформи для обміну науковими публікаціями визначаються складовою сучасної науково-дослідної інфраструктури в соціальних комунікаціях, що вміщує в себе певну кількість інструментів, методів і засобів, що впроваджуються та реалізуються в мережі Інтернет. Інтернет-платформа зазвичай реалізує своє призначення для обміну результатами власної авторської наукової діяльності, що має неофіційний характер: наприклад, рецензування статті, невеликий відгук, архівування власних наукових здобутків, розповсюдження наукової літератури (як правило, власної чи за згодою колег) тощо. На рисунку 3. відображено основі інтернет-платформи для обміну науковими публікаціями [7].

Інтернет-платформи для обміну науковими публікаціями

1. Semantic Scholar - пошукова система академічних текстів, яка працює на основі штучного інтелекту.
2. Google Scholar - безкоштовна пошукова система, яка індексує повнотекстові документи та метадані різного виду наукової літератури (публікації, книги, науково-технічні звіти тощо).
3. Open Access Button - інструмент для пошуку повнотекстових наукових публікацій, які опубліковано у відкритому доступі. Пошук можна здійснювати за назвою статті, URL, DOI тощо.
4. Core - агрегатор відкритих наукових публікацій.
5. Base - одна з найбільших пошукових систем академічних текстів у світі. Base надає доступ до понад 240 мільйонів документів від понад 8 000 постачальників контенту..
6. Unpaywall - плагін для пошуку публікацій відкритого доступу.
7. PubMed – це платформа, через яку надається доступ до бібліографічної бази статей з медичних наук MEDLINE, створеної Національною медичною бібліотекою США.
8. ERIC – всеохоплююча та легка у використанні бібліографічна та повнотекстова база даних у галузі педагогічних наук.
9. OUCI - пошукова система та база даних наукових цитувань.
10. Connected papers – візуальний інструмент, який допомагає дослідникам відшукати наукові публікації суміжні до певної теми шляхом побудови графа.
11. ArXiv –найбільший безкоштовний архів електронних публікацій наукових статей та їх препринтів.

Рис. 3. Інтернет-платформи для обміну науковими публікаціями

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [8].

Отже, вважаємо за необхідне, створити такі умови навчання, щоб у здобувачів освіти не було причин вдаватися до механічного копіювання тексту, привласнювати чужу інтелектуальну власність, не порушувати авторські права. Важливо розуміти негативність подібних явищ, знатися на законодавстві, усвідомлювати міру відповідальності, дотриму-

ватися академічної етики та доброчесності, знати закони реалізації своїх прав і вимоги щодо виконання зобов'язань.

Висновки і перспективи (Discussion). Проведений аналіз матеріалу дозволив дійти висновку про те, що ключові аспекти академічної доброчесності та запобігання в застосуванні плагіату в академічних текстах є найважливішою практичною потребою з-за сучасних кон-

дицій. Вважаємо за необхідне дотримуватися чітких правил та норм академічної доброчесності в ЗВО, прозора та послідовно імплементувати на практиці академічні норми і правила, розробляти, роз'яснювати та належним чином розглядати випадки порушення академічної доброчесності. Реалізація принципів академічної доброчесності особливо необхідна у період війни, яка триває на території України, одним із основних завдань науково-педагогічних працівників є підтримання студентів та асекурація якісного освітнього процесу у ЗВО, а доброчесність повинна стати основою освітньої і наукової діяльності.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації, розроблені авторами та запропоновані в статті, можуть бути використані для забезпечення формування навичок академічної доброчесності та в запобіганні застосування плагіату в академічних текстах. Подальші перспективи дослідження можуть бути сфоровані на дослідження процесу імплементції принципів академічної доброчесності в ЗВО з метою запобігання застосування плагіату.

Список використаних джерел

1. Rezvan O. O., Volkova N. P., Kozhushko S. P., Marusynets M. M. Problems of academic dishonesty in higher education: ways of its preventing and eliminating. *Revista ESPACIOS*. 2020, 41(28), pp. 194-206.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII (Редакція станом на 05.01.2022) / Відомості ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3792-12> (дата звернення 17.10.2022).
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII / Відомості ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення 17.10.2022).
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База да-

них «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 17.10.2022).

5. Logoyda L. Academic plagiarism: impact of academic integrity on the quality of higher pharmaceutical education. *Медична освіта*. 2019, pp. 44-51. DOI:10.11603/me.2414-5998.2019.3.10647.

6. Brown N., Janssen R. Preventing plagiarism and fostering academic integrity: a practical approach. *Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*, 2017, 5 (3) pp. 102-109. DOI:10.14297/jpaap.v5i3.245.

7. Досенко А. К. Комунікаційні платформи: ідентифікація терміна. *Серія: Соціальні комунікації*, 2019, № 4 (40). С. 93-97.

8. О:НАУКА. Цифрові інструменти для науковців. 2022. URL: <https://nauka.gov.ua/information/tsyfrovi-instrumenty-dlia-naukovtsiv/> (дата звернення 17.10.2022).

References

1. Rezvan, O. O., Volkova, N. P., Kozhushko, S. P., Marusynets, M. M. (2020). Problems of academic dishonesty in higher education: ways of its preventing and eliminating. *Revista ESPACIOS*, 41(28), pp. 194-206 [in English].
2. Pro avtorske pravo i sumizhni prava (1993). [On copyright and related rights]: *Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 № 3792-XII* (Redaktsiia stanom na 05.01.2022) / *Vidomosti VRU*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3792-12> [in Ukrainian].
3. Pro vyshchu osvitu (2014). [On higher education]: *Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII* / *Vidomosti VRU*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy (1996). [Constitution of Ukraine]: *Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR* // *Baza danykh*

«Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

5. Logoyda, L. (2019). Academic plagiarism: impact of academic integrity on the quality of higher pharmaceutical education. *Medical education*, pp. 44-51. DOI:10.11603/me.2414-5998.2019.3.10647 [in English].

6. Brown, N., Janssen, R. (2017). Preventing plagiarism and fostering academic integrity: a practical approach.

Journal of Perspectives in Applied Academic Practice, 5 (3) pp. 102-109. DOI:10.14297/jpaap.v5i3.245 [in English].

7. Dosenko, A. K. (2019). Komunikatsiini platformy: identyfikatsiia termina. [Communication platforms: identification of the term]. *Seriia: Sotsialni komunikatsii*, № 4 (40). pp. 93-97 [in Ukrainian].

8. O:NAUKA. (2022). Tsyfrovi instrumenty dlia naukovtsiv. [Digital tools for scientists]. Available at: <https://nauka.gov.ua/information/tsyfrovi-instrumenty-dlia-naukovtsiv/> [in Ukrainian]

KEY ASPECTS OF ACADEMIC INTEGRITY: PREVENTING PLAGIARISM

Vakulenko V. L., Boyarchuk S. V.

Abstract. *Solving the problem of academic integrity and preventing the use of academic plagiarism is one of the key issues in education and science. Today, these issues are the subject of research by both foreign and domestic scientists, since the specifics of preventing the use of academic plagiarism are a multifaceted and complex phenomenon. The research used general scientific (generalization, comparison, induction and deduction) and empirical-theoretical methods (analysis, synthesis). The use of system-structural analysis made it possible to distinguish the main aspects of academic integrity and academic plagiarism. It has been established that academic integrity means a set of ethical principles and statutory rules that should be followed by participants in the educational process during learning, teaching and carrying out scientific (creative) activities in order to ensure trust in the results of studies and/or scientific (creative) achievements. It has been found that plagiarism means the publicizing (publication), in whole or in part, of someone else's work under the name of a person who is not the author of this work. On the basis of the conducted research, it was found that it is necessary to create such learning conditions so that students of education have no reason to resort to mechanical copying of the text, to appropriate someone else's intellectual property, not to violate copyright. The results can be directed to the further study of the process of implementation of the principles of academic integrity in higher education institutions in order to prevent the use of plagiarism.*

Keywords: *academic integrity, prevention of academic plagiarism.*